

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าภาษาอังกฤษมีอิทธิพลอย่างมากในการดำเนินชีวิตของคนไทย ถึงแม้ว่าภาษาอังกฤษจะไม่ใช่วาทะกรรมที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารของผู้คนในสังคมส่วนใหญ่ก็ตาม แต่ภาษาอังกฤษถือเป็นภาษาแห่งโอกาสในการพัฒนาแนวความคิดของผู้เรียนหรือเป็นภาษาที่สองที่ต้องเรียนเพื่อให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกและสังคม ปัจจุบัน (บุญเลิศ วงศ์พรม, 2543, หน้า 40-41) กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะเร่งพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษของผู้เรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาให้มีความสามารถในการใช้ภาษา โดยได้จัดหลักสูตรที่มุ่งเน้นระดับความสามารถทางภาษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ (Proficiency-based curriculum) เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความสามารถในการใช้ภาษาทั้งทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน ได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาได้มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้ในสถานการณ์จริง มีประสบการณ์ตรงในการใช้ภาษาอังกฤษ สามารถทำงานที่ต้องใช้ภาษาอังกฤษ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539, หน้า 18-19)

นอกจากการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถทางภาษาอย่างต่อเนื่องและเห็นความสำคัญในพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษแล้ว Nunan (2000) ยังได้กล่าวถึงแนวทางของหลักสูตรที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาในปัจจุบันไว้ 7 ประการด้วยกัน คือ ประการแรก หลักสูตรควรจะระบุว่าผู้เรียนจะต้องตีความ (Reinterpret) ในข้อมูลทางภาษาที่ถ่ายโอนจากผู้สอนหรือสื่อการสอน ประการที่สอง หลักสูตรจะต้องระบุความสัมพันธ์ของการเรียนการสอนระหว่างผู้สอนและผู้เรียนไปในแบบที่แตกต่างกัน (Asymmetrical) หมายถึง ผู้เรียนจะต้องไม่คอยรับเอาความรู้จากผู้สอนแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่จะต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง สามารถคิดวิเคราะห์เพื่อนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเองได้ ในขณะเดียวกัน ผู้สอนจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้บอกหรือถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้จัดหาแหล่งความรู้ให้ผู้เรียนได้รู้จักค้นหา

คำตอบด้วยตัวของผู้เรียนเอง แทนที่จะเป็นคำตอบสำเร็จรูปแต่อย่างเดียว ประการที่สาม ผู้เรียนต้องมีโอกาสแสดงความคิดเห็น ประสบการณ์ และความรู้สึกต่อกระบวนการเรียน ประการที่สี่ การเรียนการสอนควรเน้นทั้งกระบวนการเรียนรู้และเนื้อหาทางภาษา ประการที่ห้า หลักสูตรจะต้องระบุว่าทิศทางของความสำเร็จของผู้เรียนแต่ละคนนั้นแตกต่างกัน ผู้สอนจะต้องช่วยให้ผู้เรียนได้พบแบบการเรียนรู้ที่ดีที่สุดต่อตัวผู้เรียนเอง ประการที่หกผู้เรียนจะต้องมีโอกาสดำรงรูปแบบในการเรียนรู้ของตนเอง และ ประการสุดท้าย หลักสูตรต้องสะท้อนถึงความเป็นจริงที่ว่า การเรียนรู้ภาษาเป็นเรื่องที่ซับซ้อน สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และมีความไม่แน่นอนในตัวมันเอง (Inherently unstable)

แนวการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กล่าวว่ามีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พอจะสรุปได้ดังนี้ คือ เน้นการจัดกิจกรรมที่มีการรับและการใช้ภาษาอย่างสร้างสรรค์ที่หลากหลาย โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์จริง โดยมีการฝึกทั้งในและนอกชั้นเรียน เน้นการพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยวิธีการที่ให้ผู้เรียนร่วมมือกันปฏิบัติงานมีประสบการณ์การเรียนรู้ตรงในการใช้ภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ โดยใช้ภาษาอังกฤษในบรรยากาศมีการปฏิบัติงานในโครงการร่วมกัน หรือมีการปฏิบัติกิจกรรมในสถานการณ์จำลองหรือในสถานการณ์จริง สอดคล้องกับแนวคิดของ เกษม วัฒนชัย (2539, หน้า 3) ที่ว่าการสร้างทักษะในการคิดวิเคราะห์หรือวิจารณ์มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเรียนภาษาในปัจจุบัน เพราะจะช่วยพัฒนาความสามารถในการรับและสังเคราะห์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งเหมาะสมกับการเข้าสู่สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในทุกขณะ

อย่างไรก็ตาม ความมุ่งหวังการพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษโดยให้ผู้เรียนมีพัฒนาด้านทักษะทางภาษาเพื่อการสื่อสารได้ในสถานการณ์จริง โดยมีการฝึกทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนโดยมีประสบการณ์การเรียนรู้ตรงในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้และเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน พร้อมทั้งมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์จากบริบททางภาษาที่หลากหลาย ยังอยู่ในระดับที่น้อยมาก จากงานวิจัยของ นันทวิทย์ พรพิบูลย์ (2536) ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ทักษะภาษาอังกฤษทั้งสี่ทักษะ การฟัง พูด อ่าน และเขียน พบว่า ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้เรียนภาษาอังกฤษเป็นเวลาหลายปี ยังไม่สามารถนำภาษาไปใช้ในการสื่อสารได้ในระดับที่น่าพอใจ ส่วนประเด็นของการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนมี

ประสบการณ์ตรงในการใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์จริง และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติเองและสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้นั้น ปัญหาที่พบ คือ ผู้สอนยังต้องจัดเตรียมสถานการณ์จำลองเพื่อการใช้ภาษาหรือเหมือนจริงมานำเสนอ เพราะสถานการณ์การสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย มีลักษณะเป็นการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ การเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นเพียงพื้นฐานที่ให้ผู้เรียนนำภาษาไปใช้ในการสื่อสาร ผู้เรียนมิได้ใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้ผู้เรียนมีโอกาสนในการฝึกฝนการใช้ภาษาอังกฤษนอกห้องเรียน และมีประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยตรงเป็นไปได้น้อยมาก เมื่อเทียบกับผู้เรียนในสถานการณ์การสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง เช่น ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ หรืออินเดีย (ดวงเดือน แสงจันทร์, 2541, หน้า 67) สอดคล้องกับ อัญชลี ชยานุวัตร (2537, หน้า 79) ที่กล่าวว่า ผู้เรียนภาษาอังกฤษส่วนใหญ่ เมื่อเรียนจบไปแล้ว ไม่มีโอกาสนำความรู้ไปใช้ในห้องเรียน เนื่องจากขาดการฝึกฝนอย่างจริงจัง และยังสอดคล้องกับ ทิศนา แชนมณี (2542, หน้า 10) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมการถ่ายโอนการเรียนรู้หรือการนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตจริงสำหรับผู้เรียนทุกระดับของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรืออุดมศึกษา มีค่อนข้างน้อย ทั้งนี้เนื่องจากในการเรียนการสอนผู้เรียนยังขาดการฝึกฝนการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

จากปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มีกระบวนการเรียนการสอนกระบวนการหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจ และนำไปสู่การนำไปใช้ได้เหมาะสม คือ การเรียนแบบประสบการณ์ (Experiential learning) ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic learning experience) โดยอาศัยหลักการสร้างความรู้ที่มีความหมายต่อตัวผู้เรียนในบริบทการเรียนรู้ (Learning context) โดยให้ผู้เรียนได้กระทำปฏิบัติจริงด้วยประสบการณ์ตรง โดยผ่านกระบวนการเรียนที่เป็นลำดับขั้นตอนและพิจารณาสะท้อนผลการกระทำนั้นๆ อย่างจริงจัง และเน้นกิจกรรมที่สัมพันธ์ต่อตัวผู้เรียนอย่างมีความหมาย ซึ่งผู้เรียนสามารถจะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์แห่งความเป็นจริงได้ (Real world situation)

แนวคิดการเรียนแบบประสบการณ์ได้พัฒนาเริ่มแรกจากนักการศึกษา John Dewey ในปี 1930 ที่ได้เสนอแนวคิดการศึกษาแบบพิพัฒนาการ (Progressive education) ซึ่งเชื่อว่าการศึกษาก่อให้เกิดประสบการณ์ชีวิตที่ต่อเนื่อง โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (นฤมล ยุตาคม, 2543, หน้า 35) Dewey ยังเป็นต้นคิดในเรื่องการเรียนรู้โดยการกระทำ (Learning by doing) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการกระทำจริง ซึ่งเป็นการที่ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรง (Direct experience,

Hands-on experience) และผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่ หรือปรับเปลี่ยนตนเองในการปฏิบัติตนตามบทบาทใหม่ ในรูปแบบของวงจร (Cycle) ของ "การลองกระทำ" (Trying and undergoing) อย่างต่อเนื่องต่อไป (ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ, 2543, หน้า 11-12) ส่วนในด้านการใช้ภาษา Dewey (1965, อ้างใน กาญจนา ปราบพาล, 2541, หน้า 2) กล่าวว่า ภาษาเป็นเครื่องมือสำหรับแสดงความคิดเห็นของแต่ละบุคคล ดังนั้นในการสื่อสารจึงไม่สามารถแยกภาษาออกจากประสบการณ์ของผู้ใช้ได้ เนื่องจากตัวภาษาเองไม่มีความหมาย ผู้ใช้ภาษาเป็นผู้กำหนดความหมายขึ้นมา ซึ่งความคิดดังกล่าวถือเป็นความคิดพื้นฐานของการมองภาษาเพื่อการสื่อสาร และ Miller (1990, cited in Freeman, 1992, p.3) ได้กล่าวว่า ความคิดของ Dewey เป็นที่มาของการสอนภาษาแบบเน้นประสบการณ์ทางภาษาที่ใช้ในชีวิตจริงทั้งหมด (The whole language approach) ที่กล่าวว่า ผู้เรียนจะเรียนภาษาได้ดีที่สุดด้วยการสื่อสารที่มีความหมาย ไม่ใช่ที่ตัวภาษา โดยผู้เรียนจะเรียนรู้และเข้าใจภาษาผ่านภาษาในสิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์จริง และภาษาเป็นเรื่องเกี่ยวกับบุคคลและสังคม ถูกขับจากภายในเพื่อการสื่อสารในสังคม

อย่างไรก็ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบประสบการณ์ ได้รับความนิยมและได้พัฒนาเป็นกระบวนการต่างๆ อย่างหลากหลาย ซึ่งล้วนแต่สนับสนุนแนวคิดพื้นฐานของ Dewey ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับ Kolb (cited in Lewis & Williams, 1994, p.6-7) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบประสบการณ์ คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ความรู้ได้ถูกสร้างขึ้นโดยผ่านการถ่ายโอนของประสบการณ์ และถือว่าการประสบการณ์ที่ไม่มีการสะท้อนผลถือว่าการเรียนรู้ที่ไม่เป็นจริง (Unrealized learning) สอดคล้องกับ Jackson (2000, p. 112) ที่กล่าวว่า ประสบการณ์เป็นเพียงการเริ่มต้นเท่านั้น และไม่สามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้หากไม่มีการไตร่ตรอง ใคร่ครวญในประสบการณ์นั้น ๆ Kolb (1984, cited in Kelly, 1998 และ อ้างในสุรกุล เจนอบรม, 2542, หน้า 14-15) ได้นำเสนอรูปแบบการเรียนรู้แบบประสบการณ์ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนและเป็นวงจรที่ต่อเนื่องกันซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ขั้นประสบการณ์รูปธรรม (Concrete experience) เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนกระทำในลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมและรับรู้ประสบการณ์ต่างๆ โดยตรง การเรียนรู้จะเกิดขึ้นตามที่ตนประสบอยู่ในขณะนั้น
2. ขั้นการสังเกตอย่างไตร่ตรอง (Reflective observation) เป็นขั้นที่ผู้เรียนสะท้อนผลความคิดจากประสบการณ์ จากการรับรู้ที่หลากหลาย การเรียนรู้จะเกิดจากการสังเกตอย่างพินิจพิเคราะห์ พิจารณาไตร่ตรองอย่างละเอียด

3. ขั้นการสรุปเป็นหลักการนามธรรม (Abstract conceptualization) เป็นขั้นที่ผู้เรียนสร้างกฎเกณฑ์ หรือสรุปหาพิพจน์ในสิ่งที่ตนสังเกตได้ เพื่อนำสู่เป็นหลักการที่สามารถอธิบายได้ เป็นการเรียนรู้โดยใช้หลักเหตุผล ใช้ความคิดเพื่อการสรุปความ

4. ขั้นทดลองปฏิบัติจริง (Active experiment) เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำสิ่งที่สรุปได้ไปทดลองปฏิบัติลงมือทำจริง เพื่อดูว่าสิ่งที่คิดถูกต้องหรือไม่ และเพื่อเป็นการทดสอบการนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น จากการนำตนไปสู่ประสบการณ์แบบรูปธรรม ซึ่งเป็นวงจรการเรียนรู้ใหม่อีกวงจรหนึ่งในลำดับต่อไป

จากขั้นตอนการเรียนรู้แบบประสบการณ์ตามแนวคิดของ Kolb ทั้ง 4 ขั้นตอน ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นถึงข้อจำกัดบางประการ เช่น Roger (cited in Kelly, 1998) กล่าวว่า วงจรการเรียนรู้ที่ Kolb นำเสนอนั้นยังไม่ชัดเจนในเรื่องการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ทางเลือก และการตัดสินใจ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนรู้ ส่วน Reay (1994, p. 67) และ Brown (1997, p. 30-31) กล่าวว่า ขั้นตอนการเรียนรู้ของ Kolb เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะวงเกลียวไปในระดับที่สูงขึ้น (Upwardly spirally processes) และเน้นที่กระบวนการเรียนรู้มากกว่าผลผลิต (Product) เพราะกระบวนการเรียนรู้สามารถเพิ่มระดับความซับซ้อนหรือความยากยิ่งขึ้นจากวงจรการเรียนรู้ในวงจรหนึ่งต่อไปยังอีกวงจรหนึ่งต่อไปเรื่อย ๆ ส่วนนักการศึกษาไทย สุรกุล เจนอบรม (2542, หน้า 14-15) และ ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ (2543, หน้า 12-13) กล่าวว่า ขั้นตอนการเรียนรู้แบบประสบการณ์ของ Kolb เหมาะสำหรับผู้ที่จะใช้อธิบายลักษณะการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และการศึกษาในชั้นสูง ซึ่งเป็นผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ เนื่องจากมีความพร้อมในการชี้นำตนเองในการเรียนรู้ และสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ที่สะสมมา โดยมุ่งใช้ประโยชน์การเรียนรู้ทันที ซึ่งมักออกมาในรูปการนำไปใช้แก้ปัญหา สอดคล้องกับ Rowntree (1992), Tennant (1988), และ Mulligan & Griffin (1992) (cited in McLoughin, 1999, pp. 7-8) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนรู้แบบประสบการณ์ของ Kolb เหมาะสำหรับนักวางแผนการศึกษาในการคิดกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่

อย่างไรก็ตาม ขั้นตอนการเรียนรู้แบบประสบการณ์ของ Kolb ยังสามารถปรับเปลี่ยนขั้นตอนเพื่อให้เหมาะกับผู้เรียนที่ยังมีประสบการณ์การเรียนรู้ไม่มากเท่ากับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ โดยยังมีผู้สอนเป็นผู้เสริมสร้าง แนะนำทาง และให้คำปรึกษาอยู่ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการให้ผู้เรียนได้เริ่มฝึกวิธีการเรียนรู้แบบประสบการณ์ ซึ่งผู้เรียนสามารถปรับใช้ขั้นตอนในการสร้างความรู้ของผู้เรียนต่อไปเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ และเพื่อให้เหมาะสมในการประเมินผลทั้งกระบวนการเรียนรู้

ของผู้เรียนโดยวัดตามจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นระยะๆ ตามขั้นตอนของกระบวนการ และผลผลิตควบคู่กันไป และยังเป็นการปรับใช้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอนของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนแบบแก้ปัญหา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นขั้นตอนกระบวนการเรียนแบบประสบการณ์ของ Kolb สามารถปรับได้เป็น 5 ขั้นตอนดังนี้ คือ (Iowa Cooperative Extension Service, 1998 และอ้างใน สมศักดิ์ ภูวิภาดารวรรณ, 2542)

1. ขั้นประสบการณ์ (Experiencing stage) เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนลงมือ ปฏิบัติ ค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง
2. ขั้นนำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Sharing stage) เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำเสนอข้อมูลที่ได้พบ ได้เห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น
3. ขั้นอภิปรายผล (Processing stage) เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์มาเพิน จำแนก สรุปเป็นมโนทัศน์ โดยชี้ให้เห็นประเด็นหลัก
4. ขั้นสรุปพาดพิง (Generalizing stage) เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนสร้างความสัมพันธ์จากเรื่องราวต่าง ๆ มาสรุปเป็นความคิดรวบยอดหรือแบบแผนที่กว้างขึ้น และเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง
5. ขั้นประยุกต์ใช้ (Applying stage) เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนนำสิ่งที่เรียนรู้มาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่นอีกต่อไป

ขั้นประยุกต์ใช้ นับเป็นลำดับขั้นที่สำคัญที่สุดของกระบวนการเรียนแบบประสบการณ์ เพราะผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่ตนเรียนไปประยุกต์ใช้ ลงมือ กระทำปฏิบัติให้เป็นวงจรการเรียนรู้อีกต่อไป และถือว่าขั้นประยุกต์ใช้เป็นพฤติกรรมกาถ่ายโอนการเรียนรู้ ซึ่งช่วยให้การเรียนรู้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง นอกจากนี้กระบวนการเรียนทั้ง 5 ขั้นตอนเป็นรูปแบบวงจรการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยมีหลักสำคัญที่สอดคล้องกับวงจรการเรียนรู้โดยการกระทำตามที่ Dewey (Silver, 1998) กล่าวคือ การเรียนแบบประสบการณ์จะเกิดขึ้นต่อเนื่องเมื่อบุคคลผู้นั้นมีส่วนร่วมกระทำจริง (Action) ในกิจกรรมหนึ่ง ๆ จากนั้นพิจารณาไตร่ตรอง (Reflection) ในกิจกรรมที่ได้กระทำไป และประเมินผลพิจารณาว่าสิ่งใดที่เป็นประโยชน์หรือส่วนสำคัญของความรู้นั้น ๆ และใช้ข้อมูลความรู้ใหม่นั้นไปใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ (Apply) อีกต่อไป ซึ่งในขั้นนำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และขั้นอภิปรายผล ถือเป็นส่วนของการพิจารณาไตร่ตรองประสบการณ์ ตามวงจรการเรียนรู้โดยการกระทำ ตามที่ Dewey ได้กล่าวไว้

เห็นได้ว่า ขั้นตอนการเรียนแบบประสบการณ์ 5 ขั้นตอนดังที่กล่าวมา สามารถนำมาใช้ในการเรียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในปัจจุบันที่เน้นกิจกรรมการเรียนรู้แบบปฏิบัติงาน

(Task-based learning) โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงจากการร่วมมือกันระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้สอน อีกทั้งการเรียนแบบประสบการณ์ ยังสามารถใช้กับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาทักษะทางการพูดและการเขียนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้เรียนต้องแสดงออกหรือสื่อความคิด ความเข้าใจที่ตนมีให้แก่ผู้อื่นในระหว่างการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ หรือเกิดความรู้ใหม่หรือปรับความรู้ ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ สิ่งที่ผู้สอนควรพิจารณาในการเรียนภาษาอังกฤษแบบประสบการณ์ คือ การใช้แหล่งทรัพยากรที่จะช่วยสร้างสรรคโอกาสการเรียนรู้ และเนื้อหาที่ใช้ในการเรียนแบบประสบการณ์ กล่าวคือ การใช้แหล่งทรัพยากรนั้น สมศักดิ์ ภูวิภาดาบรรณ (2542) ได้หมายรวมถึงการใช้เวลา (Use of time) การใช้สถานที่ (Use of space) การใช้สื่ออุปกรณ์การสอน (Use of teaching materials) และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Use of local wisdom) กล่าวคือ ผู้สอนควรยืดหยุ่นเวลาในการสอน โดยจัดเวลาให้อยู่บนพื้นฐานความจำเป็นในการทำกิจกรรมหนึ่งๆ ให้สมบูรณ์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีเวลาเพียงพอในการฝึกทักษะ หรือการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ด้านการใช้สถานที่ ผู้สอนควรหาแหล่งความรู้ที่เป็นสถานที่ที่เป็นทั้งภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยพิจารณาถึงความสะดวก ความสอดคล้องของสถานที่กับเนื้อหา และกิจกรรมนั้น ๆ ทิศนา ขวมนมณี (2542, หน้า 9) ได้กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว นอกเหนือไปจากการได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน หรือเพื่อนนักเรียนในชั้น จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลหลากหลาย และการเรียนรู้ของผู้เรียนจะขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวาง เช่นเดียวกับการเรียนภาษา Stevens (1988, p. 170) กล่าวว่า ข้อมูลที่ได้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนนอกโรงเรียนนั้น จะเพิ่มความสนุกสนานให้แก่ผู้เรียน เปิดโอกาสให้มีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นจริง (Real -interaction) ซึ่งแตกต่างจากการมีปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนโดยทั่วไป ส่งเสริมให้ผู้มีเรียนมีบทบาทเป็นนักปฏิสัมพันธ์ (Interactors) ในแหล่งข้อมูลภาษานั้นๆ และยังกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความตั้งใจและเต็มใจที่จะเรียนอีกด้วย ด้านการใช้สื่ออุปกรณ์การสอนโดยเฉพาะการเรียนการสอนภาษา Price (1988, p. 156) ได้กล่าวว่า การเลือกสื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพในการสอนภาษา ขึ้นอยู่กับเนื้อหา สถานการณ์การเรียนภาษานั้นๆ และวิธีที่ผู้เรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์ในประสบการณ์ทางการเรียนภาษากับผู้เรียนด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้สอนสามารถใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอนต่างๆ ในการสอนภาษาได้อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ต้องพิจารณาจุดประสงค์ของบทเรียนและความชอบในแบบการเรียนของผู้เรียนด้วย ส่วนด้านการใช้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การใช้แหล่งความรู้บุคคลที่เป็นผู้รู้ หรือชำนาญการในเรื่องที่เรียนในเรื่องนั้นๆ และถือได้ว่าการเรียนรู้จากผู้รู้ หรือเรียนจากแหล่งอื่นที่นอกเหนือไปจากผู้สอน จะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและเกิดแนวคิดที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองได้ต่อไป

ส่วนเนื้อหาที่ใช้ในการเรียนภาษาอังกฤษแบบประสบการณ์ ควรเป็นเนื้อหาที่สัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เนื้อหาที่ใกล้ตัวผู้เรียนและไม่สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์ความรู้ทั่วไปของผู้เรียน ย่อมไม่มีความหมายและอาจทำให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจ ซึ่งกาญจนา ปราบพาล (2541, หน้า 2) ได้กล่าวว่า เนื้อหาของบทเรียนที่ใช้ในการเรียนภาษาและช่วยให้ผู้เรียนนำไปปฏิบัติได้ในสถานการณ์จริงนั้น ควรเป็นบทเรียนที่อยู่ในระดับของภาษาที่ใช้จริง กล่าวคือ มีความต่อเนื่อง มีความสมบูรณ์ในตัว มีความเป็นธรรมชาติ และสัมพันธ์กับประสบการณ์ของผู้เรียน นอกจากนี้ เนื้อหาที่ใช้ในการสอนควรเป็นลักษณะการสอนแบบบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาอื่นที่จะช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้ ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาควรเป็นลักษณะแบบองค์รวม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้กว้างขวางขึ้น สามารถแสวงหาความรู้ ความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวได้ (ธีรชัย บุรณโชติ, 2541, หน้า 12) สอดคล้องกับอรุณี วิริยะจิตรา (2532) ที่กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้ความรู้สาขาวิชาต่างๆ ในการเรียนภาษาอังกฤษจะช่วยให้ผู้เรียนตีความได้และเพื่อที่จะได้สื่อความหมายได้ถูกต้อง

จากประเด็นดังกล่าวที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งขั้นตอนวิธีการเรียน และสิ่งที่ผู้สอนควรพิจารณาในการเรียนการสอน จึงพอจะชี้ให้เห็นได้ว่า การเรียนภาษาอังกฤษแบบประสบการณ์ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน คือ ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้เนื้อหา และพัฒนาทักษะการสื่อสารไปพร้อม ๆ กัน ในด้านพัฒนาความรู้เนื้อหา กล่าวได้ว่า ผู้เรียนได้สร้างความรู้ (Construct) ด้วยตนเอง โดยการแสวงหาข้อมูล แล้วนำเอาข้อมูลนั้นมา ปฏิสัมพันธ์กัน ทำความเข้าใจ พิจารณาสะท้อนผล และนำข้อมูลนั้นมาสรุปเป็นความรู้ สร้างความหมายต่อตัวผู้เรียนเอง และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง โดยมีผู้สอนเป็นผู้เสริมสร้างแนะนำ และให้คำปรึกษา ส่วนการพัฒนาทักษะการสื่อสารซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดขั้นพื้นฐานของผู้เรียน ผู้เรียนจะได้พัฒนาทักษะการสื่อสารที่สำคัญ ได้แก่ ทักษะการใช้ความรู้ การอธิบาย การทำความเข้าใจ การแสดงออก รวมถึงทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน เพื่อเป็นการสื่อในการดำเนินการตามขั้นตอนการเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี อนึ่ง แม้ว่าการเรียนแบบประสบการณ์ได้รับการพัฒนาโดยนำไปใช้กับผู้เรียนที่มีภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ (Hainer, 1990) แต่อย่างไรก็ตามหากนำวิธีการนี้มาใช้กับผู้เรียนไทย โดยใช้เชื่อมกับบริบทในการเรียนที่เป็น

ภาษาอังกฤษ ย่อมจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาจากการทำกิจกรรมอย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในแบบบูรณาการทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียน ไปพร้อมกับขั้นตอนการเรียนรู้ โดยเน้นความสามารถในการสื่อสารหรือการแสดงออกในรูปการเขียน และการพูดเพื่อให้ผู้อื่นได้เข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ และผลผลิตของตน ซึ่งเป็นการขยายการเรียนรู้ให้แก่ผู้อื่น และต่อดังผู้เรียนเอง ในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ และใช้ความสามารถทางภาษาในการแสวงหาความรู้ใหม่ต่อไป

นอกจากนี้ การเรียนแบบประสบการณ์ยังตระหนักถึงความสำคัญของการเรียน (Learning styles) ของผู้เรียนที่ต่างกันได้เรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งแบบการเรียนรู้ คือ ความชอบในแต่ละบุคคล ในการรับรู้ มีปฏิสัมพันธ์ และการสนองตอบต่อสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ (Keefe, 1979, cited in Griggs, 1991) และแบบการเรียนรู้ในการเรียนภาษาที่สัมพันธ์กับขั้นตอนการเรียนรู้ แบบประสบการณ์ของ Kolb ตามที่ Willing (1987, cited in Skehan, 1998) ได้กล่าวไว้ คือ ผู้เรียนแบบประจักษ์ (Concrete learners) ผู้เรียนแบบยึดหลักการ (Conformists) ผู้เรียนแบบปรับเปลี่ยน (Convergers or Analytical learners) และผู้เรียนแบบสื่อสาร (Communicative learners) โดยแต่ละแบบการเรียนดังกล่าวมีลักษณะ ดังนี้ คือ

1. ผู้เรียนแบบประจักษ์ ชอบใช้ประสบการณ์ตรงในการฝึกทักษะทางภาษา โดยใช้กิจกรรมการสื่อสารที่หลากหลายในรูปของเกมส์ หรืองานกลุ่ม มีลักษณะบุคลิกภาพแบบพึ่งพาผู้อื่น และชอบห้องเรียนที่มีการจัดการวางแผนอย่างดีจากผู้สอน
2. ผู้เรียนแบบยึดหลักการ ชอบการมีปฏิสัมพันธ์แบบรายบุคคลมากกว่าแบบกลุ่ม พึงพอใจในบรรยากาศการเรียนรู้ที่ไม่ต้องมีการสื่อสาร ชอบใช้สายตาในการเรียนรู้ และจะขึ้นอยู่กับบุคคลที่ตนคิดว่ามีอำนาจในชั้นได้
3. ผู้เรียนแบบปรับเปลี่ยน ชอบทำงานคนเดียว มีความเป็นอิสระ มั่นใจในการตัดสินใจของตนเอง พิจารณาตัวภาษาในเชิงวิเคราะห์ ชอบเรียนกฎ ไวยากรณ์ สนใจในการเรียนรู้ที่มีหลักการ และให้ความสำคัญในการเรียนรู้เกี่ยวกับตัวภาษามากกว่าการใช้ภาษา
4. ผู้เรียนแบบสื่อสาร ชอบทำกิจกรรมการสื่อสารในสถานการณ์ที่เป็นจริง พิจารณาบริบทของภาษาและให้ความสำคัญในแบบองค์รวม ไม่แยกวิเคราะห์ สนใจการใช้ภาษาในแบบบูรณาการ

เห็นได้ว่า แบบการเรียนรู้ทั้ง 4 แบบนี้ มีลักษณะที่ช่วยเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนแตกต่างกันไป ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแบบการเรียนรู้ทางภาษาของกลุ่มตัวอย่างที่ได้เรียนโดยใช้บทเรียนภาษาอังกฤษแบบประสบการณ์ว่าแบบการเรียนรู้ใดที่ช่วยส่งเสริมความสามารถทาง

ภาษาของผู้เรียน และเพื่อเป็นการสอดคล้องกับสมมติฐานในการเรียนการสอนภาษาในปัจจุบันที่กล่าวไว้ว่า หลักสูตรควรระบุว่าทิศทางของความสำเร็จของผู้เรียนแต่ละคนนั้นแตกต่างกัน ผู้สอนจะต้องช่วยให้ผู้เรียนได้พบแบบการเรียนรู้ที่ดีที่สุดต่อตัวผู้เรียนเอง (Nunan, 2000)

จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะใช้ขั้นตอนการเรียนรู้แบบประสบการณ์ที่ปรับมาจาก Kolb มาใช้ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษแบบเข้ม ในกลุ่มพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษ (English language improvement) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เนื่องจากเป็นกลุ่มวิชาที่มีลักษณะการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสปฏิบัติจริง มีการฝึกให้รู้จักคิดอย่างสร้างสรรค์ และรู้จักวิเคราะห์ วิจัยจากบริบทภาษาที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งความรู้และพัฒนาทักษะในการสื่อสาร และเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามหลักสูตรภาษาอังกฤษ และแนวคิดการเรียนการสอนภาษาในปัจจุบัน ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น รวมทั้งเพื่อให้การเรียนภาษาอังกฤษแบบประสบการณ์สอดคล้องกับแนวการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในปัจจุบัน คือ การเรียนรู้โดยการกระทำโดยการสื่อสาร (Little, 1994, p.82)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาบทเรียนภาษาอังกฤษแบบประสบการณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในวิชาภาษาอังกฤษฟัง-พูด (อ 024)
2. เพื่อศึกษาความสามารถทางภาษาของนักเรียนที่เรียนโดยใช้บทเรียนภาษาอังกฤษแบบประสบการณ์
3. เพื่อศึกษาความรู้เนื้อหาที่นักเรียนได้รับจากบทเรียนภาษาอังกฤษแบบประสบการณ์
4. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางภาษาของนักเรียนที่มีแบบการเรียนรู้แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียน นวมินทราชูทิศ พายัพ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การเรียนภาษาอังกฤษแบบประสบการณ์

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถในการเขียนและการพูดภาษาอังกฤษ และ
ความรู้เนื้อหาด้านการลดปริมาณขยะของนักเรียนที่เรียน
ภาษาอังกฤษแบบประสบการณ์

3. ขอบเขตของเนื้อหา ได้แก่ เนื้อหาด้านการลดปริมาณขยะที่นักเรียนสนใจ โดยจัดลำดับเนื้อหาให้เป็นหัวข้อย่อย ๆ ที่สัมพันธ์กันในบทเรียนหนึ่ง ๆ และปรับให้เหมาะสมกับระดับความสามารถทางภาษาของผู้เรียน เพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

ข้อตกลงเบื้องต้น

ใช้บทเรียนที่มีแผนการสอนตามขั้นตอนการเรียนรู้แบบประสบการณ์ 5 ขั้นตอน ที่ปรับมาจากกระบวนการเรียนแบบประสบการณ์ 4 ขั้นตอนตามแนวคิดเดิมของ Kolb (1984, cited in Kelly, 1998) เพื่อให้เหมาะสมกับการเรียนภาษาอังกฤษ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การเรียนภาษาอังกฤษแบบประสบการณ์ หมายถึง การเรียนที่ให้ผู้เรียนได้ใช้ประสบการณ์ตรงในการสร้างความรู้โดยการแสวงหาข้อมูล ทำความเข้าใจ พิจารณาสะท้อนผล และสรุปเป็นความรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง ซึ่งดำเนินตามขั้นตอนการเรียนรู้แบบประสบการณ์ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นประสบการณ์ ขั้นนำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นอภิปรายผล ขั้นสรุปพาดพิง และขั้นประยุกต์ใช้ โดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

2. บทเรียน หมายถึง แผนการสอนภาษาจำนวน 5 แผน เรื่องการลดปริมาณขยะที่บ้านและที่โรงเรียน โดยแผนการสอนในแต่ละบทเรียนดำเนินไปตามขั้นตอนการเรียนรู้แบบประสบการณ์ 5 ขั้นตอน โดยในแต่ละแผนการสอนประกอบด้วย จุดประสงค์การเรียนรู้ จุดมุ่งหมายของแต่ละขั้นตอนในการเรียนแบบประสบการณ์ เนื้อหาของบทเรียน และลักษณะของกิจกรรม

3. ความสามารถทางภาษา หมายถึง ความสามารถในการสื่อสารโดยใช้ทักษะการเขียนและพูด สะท้อนผลความคิดจากการปฏิบัติและผลผลิตให้ผู้อื่นเข้าใจได้ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยประเมินจากเกณฑ์ประเมินความสามารถทางด้านการเขียนและการพูดนำเสนอ ซึ่งปรับมาจาก อัจฉรา วงศ์โสธร (2539) แนวทางการประเมินสภาพจริงโดยใช้แฟ้มสะสมงาน (2542) และ Short (2000)

4. ความรู้เนื้อหา หมายถึง ความรู้รวบยอดในเนื้อหาของบทเรียนเรื่องการลดปริมาณขยะ ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้โดยการแสวงหาข้อมูล พิจารณาสะท้อนผล ทำความเข้าใจ ประเมิน และสรุปเป็นความรู้ที่มีความหมายต่อตัวผู้เรียนเอง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ โดยประเมินจากแบบวัดความรู้จากความเรียงและแบบทดสอบ หลังจากเรียนเสร็จสิ้นทุกบท โดยกำหนดเกณฑ์ผ่านร้อยละ 60

5. แบบการเรียนรู้ หมายถึง ความชอบส่วนบุคคลในการเรียนภาษา 4 แบบ คือ การเป็นผู้เรียนแบบประจักษ์ แบบยึดหลักการ แบบปรับเปลี่ยน และแบบสื่อสาร โดยใช้แบบสอบถามแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนชอบใช้ในการเรียนภาษา ซึ่งปรับมาจาก Willing (1989)

6. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียน นวมินทราชูทิศ พายัพ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ที่ลงทะเบียนรายวิชาภาษาอังกฤษฟัง - พูด (อ 024) ในภาคการเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544

ประโยชน์ที่จะคาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนภาษาอังกฤษแบบประสบการณ์
2. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจที่จะพัฒนาการเรียนการสอนวิชาอื่นๆ ด้วยกระบวนการเรียนแบบประสบการณ์